

Radio je nej
gramofon...

STR. 2

Prvi vtisi
o učenju
slovenskega

jezika v
Sloveniji

STR. 5

Porabje

ČASOPIS SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Monošter, 7. februarja 2013 ☼ Leto XXIII, št. 6

Marija Rituper prejela Srebrno plaketo JSKD

Kot smo v naši prejšnji številki že zapisali, je glasbena pedagoginja Marija Rituper 28. januarja v Ljubljani prejela Srebrno plaketo JSKD, ki ji jo je predal predsednik sklada mag. Igor Teršar. Objavljamo odlomke iz obrazilov.

Marija Rituper se že več kot dvajset let zavzeto posveča ohranjanju in razvijanju kulturnih dejavnosti v Porabju. Leta 1979 je prvič prišla v Porabje, da bi pomagala pripraviti otroško folklorno skupino za nastop v Cankarjevem domu, in potem se je ves čas vračala. Da bi svojim rojakom podarila košček domovine in svoje neprecenljivo znanje, je prevozila na deset tisoče kilometrov. V tem času je vodila dve pevski skupini, ki z njeno pomočjo postvarjata ljudsko petje ter še danes ohranjata izvorno ljudsko izročilo in domače narečje. Obe skupini veliko nastopata doma in v tujini ter se udeležujeta revij ljudskih pevcev v Sloveniji. Na dveh zgoščenkah sta posneli štiriinpetdeset ljudskih pesmi iz Porabja ter sodelovali pri izdaji zgoščenke Slovenska zemlja v pesmi in besedi Za gorami in pri zbirki Sozvočja Slovenije.

Marija Rituper je pet let vodila tudi odraslo folklorno skupino v Sakalovcih in sestavila spremljevalno instrumentalno skupino za folkloro. Plesalce je naučila izvornih plesov Goriškega in Porabja in med drugim veliko časa posvečala tudi petju med plesom. Pred šestimi leti je prevzela otroško folklorno skupino na števanovski osnovni šoli, ki jo vodi še danes. Z odlično odrsko postavitvijo in sliko-

vito rekonstrukcijo otroških oblačil po navodilih Marije Makarovič se skupina uspešno predstavlja doma in v tujini, pri čemer je na Madžarskem osvojila celo najvišje priznanje v svoji kategoriji. Za ustvarjalno delo in razvijanje kulturnega sodelovanja s Slovenci v Porabju je prejela Marija Rituper Srebrno plaketo JSKD.

Foto: Rade Bakračević

Generalni konzulat s koncertom počastil slovenski kulturni praznik

1. februarja je Generalni konzulat R Slovenije v Monoštru organiziral v počastitev Prešernovega dneva koncert mladih glasbenikov iz Ljubljane. Navzoče je pozdravil generalni konzul Dušan Snaj, ki je izpostavil, da kultura ni le književnost in umetnost,

temveč tudi odnos med ljudmi, odnos med ljudmi različnih narodnosti. Zato je izrazil veselje, da so se mladi umetniki odločili za avtorje različnih narodnosti, za Nemca Ludwiga von

Beethovna, Slovenca Daneta Škerla in Rusa Sergeja Rachmaninova. Trio Barcarola uspešno deluje od leta 2008. Njegovi člani so nadarjeni člani ljubljanske glasbene akademije. Na klavirju je igrala Simo-

na Donlić, na vijolini Gregor Hrabar, na violončelu Zrinka Vlašić. Uspešno nastopajo na različnih festivalih in tekmovanjih. V študijskem letu 2011/2012 je trio prejel Prešernovo nagrado Akademije za glasbo.

Tudi na monoštrskem koncertu je trio očaral poslušalce, največ aplavza je požel za Rachmaninovo skladbo Elegični trio št.1 v g-molu. Kot je povedal generalni konzul, tokratni koncert je bil uvod v osrednjo porabsko prireditev v počastitev slovenskega kulturnega praznika, ki bo 8. februarja ob 15. uri v gledališki dvorani v Monoštru.

Radio je nej gramofon...

...tak je pravo Francek Mukič, direktor varaškoga slovenskoga radiona, in da, gda je eške pri radioni Győr pripravlo slovenski program, pa ma je edna ženska iz Slovenske vesi vauči metala, ka istino, ka dober program ma, dapa preveč guči. »Mati, vi si kúpíte gramofon, če škete samo muziko poslušati, radio je nej gramofon,« je pravo tistoga ipa pa tak misli eške gnesden, gda je odgovoren za program varaškoga slovenskoga radiona, steri zdaj že več kak edno (lani od januara) leto ma 4 vöre programa na den. Kak so se gornajšli tau edno leto,

kakšne izkušnje majo, vej pa nej je vseedno, če moraš na den edno vöro programa pripraviti ali štiri. »Fejst smo se zmantrali,« je pravo Francek, »najprva te, gda smo dovoljenje prosili za oddajo. Nej je bilau rednoga razpisa, dapa ranč tak smo mogli vse napraviti. Na žmetni smo začnili zatok tö, ka smo težave meli z oddajniki, vse aparature smo menjavali, dapa nika je pobontivano bilau pa smo mogli nazaj v Meriko pošilati. Nejsmo meli mikrovalovne povezave, zatok smo vsakšiden mogli ojt v tören pa od tam dojdavati oddajo. Gradivo za arhiv smo pa te mogli sledik gordjemati. Dosta tehnični problemov smo tö meli, pa zatok štirikrat telko programa napraviti nagnauk s tistimi lidami kak smo prva bili, je fejst žmetno bilau. Od 17. junija smo pa pripravljali redni razpis, s tejm je tö dosta bürokracije bilau. Zdaj te mamdo dovoljenje (engedély) za frekvenco za sedem lejt.« Dapa te sedem lejt de samo tak valalo, če napravijo digitalizacijo kleti do decembra, ka če nej, te njim dovoljenje

dojpretečé. Zatau de pa trbelo aparate, ka so ji lani dobili, dojeniti, ka so tej nej za digitalni program. Francek vüpa, ka de se tau malo tazavlejklo, ka tau nede do decembra 2014, liki malo sledik.

»Mi smo radijska postaja za specialne namene (közösségi

Direktor varaškoga slovenskoga radiona Francek Mukič

rádió)«, pravi Francek, »na tau smo se tö mogli glasiti, ka če bi se nej, te bi nej mogli na razpise, natečaje (pályázat), pa bi mogli plačuvati za frekvenco dosta penez.« Zavolo toga statusa pa majo dosta administracije. O kakšnomkoli programi morajo poslati do 19 podatkov (adat), o vsakšoj pesmi, o vsakšoj reportaži, eške prej o pauzi tö. Zdaj, da bi njim bilau malo ležej, ka so se že navčili pa v vcujvzeli, njim pa tisti računalniški program nanikoj dé, s sterim oddaje vküpkladejo pa dojdavajo. Če küpijo nauvoga, tisti de pomago pri pošiljanji tej podatkov tö, dapa vse podatke o muzikaj trbej najprva z rokav v kompjuer vnesti.

- *Ka je zdaj ovak, kak gda ste meli samo eno vöro programa?*

»Ka je bilau glavno, tau smo spremenili. Čas smo spremenili, ka tau so nam že dolgo gučali. Pred 14. lejtami, gda smo mi zadvečerka v štrtoj začenjali, je svejt eške sploj ovaški biu kak zdaj. Te je dosta lidi eške delat ojdlo, dosta ji je ojdlo v tri partijaj. Največji je pa ojdlo zazranka. Pa te smo si mi tak vözbrodili, ka tak de venak najbaukše. Pridejo

domau s službe pa zadvečerak te leko poslušajo radio. Vmejs se je pa vse spremenilo. Dosta ljudi nema dela, tisti, ki so naši potencialni poslušalci, so v penziji. Pa te je meni tau že več ljudi gučalo, ka vleti napriliko so podne doma bili, do tretje, do štrte vöre so notri bili, gda

se je pa oddaja začnili, so mogli iti tavö na njivo ali v gračenek. Zatok smo te program dali na podnek. Tak mislim, ka se je fajm posrečilo, lani januara smo začnili, za zime volo so tö bole doma bili, podne so küjali, djeli, počivali. Glavno je, ka smo poslušali druge ljudi, ka baukši čas bi nej mogli najti. Skur bi tak pravo, ka od 12.00 do 16.00 vöre je idealen čas za slovenski program.« Francek tak misli, ka bole kesnau bi več nej dobro bilau, ka te se že v televiziji začnejo filmi, serije pa nanizanke, pa s tejm radio ne more konkurirati. Program vsebinsko tö ne morejo trnok spreminjati, zatok ka majo specialni status, morajo takšne pa servisne vsebine meti. »Zdaj za gnauk tri vöre sami ladamo napraviti, štrto vöre mamdo iz Ljubljane, trifart ali štirifart na keden. Dapa tak škemo, ka da mo ladali s pejnazi, z lidami, te štrto vöre tö sami pripravimo,« je o planaj pravo Francek.

- *Kak pa stogite s pejnazi? Štiri vöre programa se ne da napraviti iz ranč telko penez kak eno vöre.*

»Zdaj ranč tak stogimo kak do tejsa mau. Telko je zdaj baukše

gé, ka so nutprividli lani januara, ka iz tisti polovični pejnez se ne da telko programa napraviti. Državna slovenska samouprava, stera je naša lastnica, je začnili lani januara 12. rihtati nam enkratno pomauč, penezge so pa prišli 29. novembra. Tau naj bi bili pejnezge za lani januar, februar, marciuš itd. tö, tak ka je tak žmetno bilau delati, ka je nej vseedno, gda dobiš penezze. Zatok smo pa radi, ka tak vejmo, ka penezze, ka so nam lani dali za enkratno pomauč, letos nut baudejo v sistemskom finansiranji. Tau je 16 milijaunov plus. Zdaj smo te telko na baukšom, ka nede 40 procentov, ka gvüšno mamdo, liki 65 ali 70 procentov. Drügo pa te eške trbej spravlati, tam so eške leko težave gé. Dosta mogaučnosti nemamo, samo tri. Dvauje mamdo pri MTVA, za delovanje pa za magazin. Tü pa je tau problem, ka smo lani za delovanje dobili 7

Sodelavke radiona Margita Mayer Gašpar, Monika Dravec Šulič, Valika Časar Kovač

milijaunov, letošnji razpis je pa takši, ka maksimum 5 leko do bimo. Pa je pri magazini ranč tak. Tretji vir je pa eške Slovenija. Tau je dobro gé, ka pri sistemskom finansiranji dosta baukši procent bau, dapa tau nej tak trbej razmeti, ka so zdaj problemi rejšeni. Nej tak trbej razmeti v Sloveniji tö nej, ka je zdaj te Vogrska država vse vred vzela.«

Na pitanje, kak kaj stojijo s sodelavci, je dejal: »Po pravici bi bilau dobro, če bi meli eške dva človeka. Prvi problem je,

ka nej gvüšno, ka telko penez mamdo, drugi pa, ka ne najdemo takše lidi, steri bi tau znali. Novinarsko delo je nej samo tau, ka mikrofon držiš pa povejš, 'na, nika mi povejte'. Dober novinar mora več znati kak tisti, steroga spitava. Mora z njega vöpoobrati informacije. Ka je komplicirano, tisto mora novinar tak tapovödati, ka naj prausen človek tö razmej.«

- *Ka misliš o dolžini programa? Ali so te štiri vöre zavolé ali bi se leko eške več napravilo?*

»Ge mislim, ka tau za nas dojde, zatoga volo tö, ka mi 'gausti' program mamdo. Od 3 do 5 minut gučimo, ena muzika pa pá gučimo. Gda se iz Sombotela pelam v Monošter, poslušam Ljubljano. Dvej minuti nika povejo pa skauz igrajo. Mi ne delamo tak. Ali pa komercialne radijske postaje. Nika povejo, kakšno novičko pa lepau igrajo. Pa povejo, ste-

ri radio poslušate pa igrajo tri naute. Tisto bi za nas zatok nej dobro bilau, ka bi te razpršeno bilau cejli den. Za več programa nej mamdo lidi, nej mamdo penez pa teme nemamo. Telko vsega se ne godi v Porabji. Gestak brodim, ka je tau za naše potrebe zadostno, sploj pa če tau štrto vöre tö vöponücamo. Manjšine dostafart hibe delamo, ka pravimo, tau pa tau pa tau eške škemo meti... Najprva moramo vöponücati, ka mamdo, pa če ti potistim trno fali, te leko prosimo.«

Marijana Sukič

ZNAMENJA NA NAŠIH POTEH

Umetnostni zgodovinar Marijan Zadnikar je nekoč zapisal: »Po vsej slovenski zemlji so posejana znamenja: ob cestah in križpotih, sredi polj in gozdov, na robu vasi in na trgih, na planem in v bregu stoje. Tudi ona, morda najskromnejša med pomniki davnih dni, dokazujejo, da nismo šele od včeraj na tej zemlji.«

Beseda *znamenje* ima v slovensčini več pomenov. Kakorkoli jo rabimo, vedno označuje to, kar nas na nekaj spominja ali na nekaj opozarja, kar obstaja dlje časa in se tako razlikuje od kratkotrajnega, bežnega, manj važnega in hitreje minljivega. *Znamenje* je v našem pomenu besede vsak na prostem postavljen likovni izdelek ali

majhen tempelj, in beseda *pil*, ki jo uporabljajo bolj na Dolenjskem in na Vipavskem; gre pa za kamniti steber ali za v steno vzdani relief. Zidana ali kamnita znamenja imajo

Kužno znamenje na Mengeškem polju

ljudje navadno za »kužna znamenja«. Čeprav so mnoga taka znamenja – izjemno kapelic – res postavljena na grobovih, pa imajo še mnoge druge različne pomenne.

Kužno znamenje na Glavnem trgu v Mariboru

manjša arhitektura, ki lahko ima različne oblike: od slikane lesene table, razpela, kamnitega ali zidanega stebra ali slopa z versko podobo do stavbic – takšnih, v smislu kapelic. Na tem mestu bi razjasnila še dva pojma, ki včasih nadomeščata besedo *znamenje*. To je beseda *edikula*, kar v latinščini pomeni hišica ali

S stoletji so se motivi, zaradi katerih so ljudje postavljali znamenja, spreminjali. Če so jih v srednjem veku postavljali pretežno v spomin na nek nesrečni dogodek, se je v 17. stol. miselnost spremenila. S postavitvijo določenega znamenja so se ljudje poslej želeli že vnaprej zavarovati pred elementarnimi in drugimi nezgodami. Mnogo

znamenj je bilo postavljenih v zahvalo za uslišane prošnje ob boleznih, vojnah in nesrečah. Ta znamenja se imenujejo *voitivna znamenja*. Enako ime nosijo tudi zahvalne slike po romarskih cerkvah.

Bolj kakor na kamnitih se je slikarstvo razmahnilo na večjih ploskvah znamenj in kapelic. Tu so se zlasti uveljavili najrazličnejši ljudski umetniki ter popotni slikarji, pa tudi marsikateri večji mojster je sprejel naročilo za poslikanje znamenja.

Osrednje mesto med vsemi figuralnimi upodobitvami na znamenjih zavzema Kristus, najpogosteje kot *Križani*. Pri zidanih znamenjih je razpelo navadno nameščeno v eni najvidnejših vdolbin, pri kapelicah pa je pritrjeno v prostoru na zadnji steni ali na čelu na fasado. Obstoj križa kot znamenja samega je prav tako zelo pogost.

Druga tema pri tovrstnih upodobitvah se nanaša na Marijo, bodisi poslikano, bodisi v obliki navadnega lesenega kipca. Ponekod jo lahko vidimo kot sedečo mater z otrokom v naročju, zelo priljubljen pa je srednjeveški motiv *Pieta* (Sočutna). Da bi bila slovenska mesta in trgi obvarovani požarov, ki so bili nekoč zaradi lesene gradnje veliko bolj pogosti, pa so prebivalci postavljali znamenja predvsem na čast sv. Florjanu; proti poplavam pa sv. Janezu Nepomuku.

Omeniti tudi velja, da nekatere kapelice niso opremljene le z likovnimi stvaritvami, temveč tudi z izdelki umetne obrti. Pogosto so to kovane mreže, kovani križi in drugi izdelki umetnega kovaštva. Sicer pa se znamenja delijo na: kamnita (*sem sodijo pokopališki stebri in svetilniki, steburna znamenja, figuralna znamenja in kamniti križi*), zidana znamenja ter kapelice različnih tipov. Obstajajo še lesena znamenja, razpela, križi in drevesna znamenja.

Med vsemi so nedvomno najštevilnejša lesena razpela, postavljena na javnih krajih. Križ sam kot nosilec korpusa je navadno preprost in se zato krasilni nagibi največkrat izra-

Kapela sv. Urbana v Košakah

žajo v strešici, ki pokriva plastični ali naslikani korpus. O času nastanka obstoječih razpela pa bi lahko rekli, da so vsi iz zadnjih desetletij, saj zaradi izpostavljenosti klimatskim

na jutrišnji dan. Na žalost so nekatera predvsem v 20. stoletju izginila, mnoga pa še danes izgubljajo svoj pomen pri obnovah, ki so pogosto nestrokovne in površne. Da bi

zavarovali te kulturne spomenike, ni dovolj zgolj odlok o njihovi zaščiti, temveč o uzaveščenosti ljudi, ki živimo s to neprecenljivo dediščino.

Zadnikar je še zapisal: »Res naša zemlja ne premore katedral iz počrnela kamna, premajhna je zanje in kaj bi tudi z njimi? Ima pa zato vse polno po sebi merjenih

pomnikov, ki jih je stoletja ustvarjala in varovala, da jo še zdaj napolnjujejo z lepoto, ki je ni nikoli preveč. Skladno se pridružujejo njenemu naravnemu obrazu

Znamenje

vplivom navadno ne morejo doseči večje starosti. Tudi kipi na njih, med katerimi gre le redko za večje likovne umetnine, saj so večino med njimi izdelali domači podobarji, iz istega vzroka tudi ne sežejo dlje kot v 19. stoletje.

Znamenja, ki so nastala v preteklosti, so nekakšen pomnik na včerajšnji, današnji in tudi

in ustvarjajo iz nje kulturno pokrajino. Ti »spomeniki«, kakor jih danes imenujemo, pričajo o nekdanjih ustvarjalnih hotenjih in nevsakdanjih prizadevanjih našega človeka, pa čeprav so le od daleč podobni katedralam, palačam in drugemu tujemu bogastvu.«

Mojca Polona Vaupotič

OD SLOVENIJE...

Žiga Turk sprejel predstavnike slovenske manjšine na Madžarskem

Minister za izobraževanje, znanost, kulturo in šport Žiga Turk, ki se bo v okviru praznovanja slovenskega kulturnega praznika v Monoštru srečal z madžarskim ministrom za človeške vire Zoltánom Balogom, je 30. januarja v Ljubljani sprejel predstavnike slovenske manjšine na Madžarskem. Predsednika Zveze Slovencev na Madžarskem in Državne slovenske samouprave, Jože Hirnők in Martin Ropoš, sta med pozitivnimi novicami omenila pričetek gradnje ceste med Verico in Gornjim Senikom in prenos pristojnosti za dvojezične šole v Porabju na Državno slovensko samoupravo, izpostavila pa sta tudi nekatera odprta vprašanja, ki izhajajo iz zapisnika zadnjega zasedanja mešane slovensko-madžarske manjšinske komisije. Gre predvsem za željo, da bi Madžarska sofinancirala Slovenski kulturni in informativni center v Monoštru. Sicer pa sta predstavnika Porabskih Slovencev ministra opozorila tudi na kadrovske težave pri pouku slovenskega jezika na dvojezičnih šolah. Žiga Turk se je sestel tudi s predstavniki madžarske manjšine v Sloveniji. Narodnostni poslanec Lászlo Göncz in predsednik sveta Pomurske madžarske samoupravne narodne skupnosti Ferenc Horváth sta pojasnila, da varčevalni ukrepi niso prizadeli manjšine, ministra pa sta opozorila na nekatere probleme, kot je zagotovitev ustreznega pouka v madžarščini za učence s posebnimi potrebami, kar bi se dalo urediti v sodelovanju s podobno šolo na Madžarskem.

Janša zaupnice ne namerava vložiti

Državljanska lista (DL) je uresničila svojo napoved in zapustila koalicijsko, ker se predsednik vlade Janez Janša ni odzval na ultimatum, naj zaradi poročila protikorupcijske komisije odstopi ali vložiti zaupnico. Prvak omenjene stranke Gregor Virant je odstopil s mesta predsednika državnega zbora, odstopila pa sta tudi minister za finance Janez Šušteršič ter minister za pravosodje in javno upravo Senko Pličanič.

Predstavili smo se na sejmu Turizem in prosti čas 2013

Na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani je od 24. do 27. januarja potekal sejem Alpe-Adria: Turizem in prosti čas 2013. Delovna skupnost Alpe-Jadran je jeseni 2011 uradno potrdila sejem in Salon plovil,

Zamejci smo se predstavili na stojnici (NE)ZNANO ZAMEJSTVO

ki poteka hkrati, za osrednji turistični dogodek regije Alpe-Jadran.

Na otvoritvi so podelili mednarodno nagrado Jakob za odličnost in kakovost v turizmu in pa nagrado Sejalac. Na sejmu se je v štirih dneh predstavilo prek 338 ponudnikov turističnih storitev iz 15 držav. Sejem je v štirih dneh obiskalo 14.500 ljudi. Ob bolj oddaljenih destinacijah, kot so Turčija, Španija, Tunizija, Ciper, Maroko ipd., so bile predstavljene predvsem turistične ponudbe petih držav regije Alpe-Jadran: Slovenije, Hrvaške, Avstrije, Italije in Madžarske.

Na sejmu so obiskovalce usmerjale posebne ikone pa tudi vodniki, s pomočjo katerih so se lažje orientirali. Turistična ponudba razstavljalcev je bila na sejmu predstavljena glede na turistične produkte oziroma na štiri najbolj prepoznavne kategorije preživljanja prostega časa in oddiha: počitnic po destinacijah, aktivnega oddiha, izletov in popotniških avantur. Za organizirane ogledse sejma ter strokovno svetovanje pa so skrbeli predstavniki Združenja turističnih vodnikov Slovenije. Tako kot

lani je tudi letos predstavljal poseben tematski sklop Vino in kulinarika, kjer so obiskovalci lahko okušali pestrost okusov slovenske tradicionalne kuhinje ter slovenskih vin. Letošnja no-

vost pa je bila predstavitev ribolovnega turizma.

Slovensko turistično zamejstvo od Trsta preko Celovca vse do Monoštra se je predstavilo v okviru skupnega nastopa na razstavnem prostoru (Ne)znano zamejstvo. Na tej stojnici smo zainteresiranim razlagali, kje živijo Slovenci izven meja Slovenije in jim predstavili turistične ponudbe. Porabski Slovenci smo obiskovalcem predstavili turistične znamenitosti Porabja, Slovenski kulturni in informativni center, Hotel in restavracijo Lipa in jih obogatili z najnovejšim promocijskim materialom za sezono 2013. Skupni nastop turističnih akterjev iz zamejstva je podprl Urad Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu. Omenjeni sejem je vodilni turistični dogodek v regiji Alpe-Jadran, ki ga vsako leto obišče veliko število ljudi, zato je to ena izmed največjih priložnosti za promocijo turistične ponudbe našega prelepega Porabja, ki ga še zmeraj premalo poznajo.

Anita Vajda

Sombotelški slovenski bal v kejpaj

Na bal je prišlo kauli stau lüdi (med njimi prof. dr. Karel Gadanyi z ženov - z lejeve)

Goslar Branko Petek z Melinec je veuko veseldje naredo

Plesalo se je v ljudski pa balski gvantaj tö

Sombotelški Slovenci s svojimi gosti pri stoli

Prvi vtisi o učenju slovenskega jezika v Sloveniji

Na začetku bi želela na kratko predstaviti razloge, zakaj sem se lotila učenja slovenskega jezika. Skoraj v vsem svojem

mojem mnenju – nevljudni. S sobo in hrano sem zadovoljna, seveda je doma vedno najboljše in najudobnejše.

ali z veseljem nakupujeva s prijateljico Sofijo v različnih trgovinah.

A, nisem še nič pisala o prihodnosti. Seveda imam ideje, sanje, ki se bodo morda uresničile, če ne bo tako, potem pa bom v dani situaciji storila najboljše, kar je mogoče. Doslej sem vedno izbrala lažjo pot, a to je že preteklost. 18. februarja se začne spomladanska šola SJ-a z novimi obrazi in z novimi izkušnjami. Nadaljevanje moje poti. Največji izziv

bom študirala.

Zdaj pa še nekaj besed o tem, kaj sem opazovala v tem prvem semestru v Sloveniji. Mislim, da Slovenci v matici bolj pazijo na svoje zdravje, ker ne uporabljajo preveč soli in začimb oz. jedo bolj pogosto zelenjavo v primerjavi z ljudmi na Madžarskem. Vsepovsod vlada čistoča, na cestah in tudi v stavbah. Pri pouku sem slišala tudi to, da so ljudje pesimistični zaradi situacije v državi. Ampak kaj naj pove tisti, ki živi na Madžarskem?

Kratko in enostavno bom končala svoje pisanje s citatom, ki smo ga brali med poukom in mi je bil zelo všeč: »Izobrazba je najmočnejše

Najvišja skupina z učiteljico Natašo Hribar (prva z desne)

dosedanjem življenju sem načrtovala, da se bom v prihodnosti učila v Sloveniji, saj sem se že od otroštva ukvarjala s slovenskim jezikom. A to sploh ni čudno. Moja mamica govori porabsko slovensko narečje pa tudi moj oče, ki je učitelj slovenskega jezika.

Odkar sem prvič šla na izlet v Slovenijo (ko sem obiskovala vrtec, sva z mamico šli za teden dni v Radence), je Slovenija »moj drugi dom«. Ko zaslišim ime naše matične države, se takoj spomnim takih besed, kot so: malenkost, zaklad, zelena dežela. Ko sedim na vlaku v smeri Ljubljana ali Hodoš, občudujem hribe in slikovito naravo.

Ljubljana. Mesto, kjer bi rada usvojila slovensko v enem letu. Skoraj vedno sem pozitivna, upam, da se bodo moje sanje izpolnile. Popolnoma se strinjam s pregovorom, ki pravi: Kolikor jezikov znaš, toliko veljaš.

Od oktobra naprej sem postala mladenka, ki prvič stanuje v dijaškem domu, a nisem bila navdušena nad to idejo, ker srednješolci, s katerimi moramo živeti pod isto streho, so – ne samo po

Prvi dan smo vsi udeleženci tečaja pisali test, naslednji dan pa smo že spoznali svojo skupino. Tomi in jaz sva obiskovala peto skupino, Zsófi in Szabolcs pa drugo. Moji dve učiteljici – Nataša in Magda – sta bili odlični, hvaležna sem jima in tudi naši skupini, ki je bila zelo raznovrstna, in jo je obiskovalo devet udeležencev iz Avstralije, Romunije, Amerike, Rusije, Poljske in Madžarske. Na intenzivnem jezikovnem tečaju slovenskega jezika sem se naučila veliko novih besed in slovnico, to pomeni, da smo zelo hitro napredovali, razen tega sem se naučila tudi marsikaj od sošolcev. Različne države, različne kulture. Razveselilo me je, da smo vsi drugačni, različni in vsak dan obstaja možnost, da se naučimo drug od drugega nekaj novega. Slovensko se je najlažje naučiti v matični državi, kjer je to uradni jezik in jo slišiš na cestah, v kavarni, povsod. To je največji dokaz, da sem tam. Moj največji načrt pa je zdaj, da razširim moj besedni zaklad.

Kako pa poteka en popoldan v Ljubljani? Zelo enostavno. Po kosilu malo počivamo, nato gremo v center na kavo

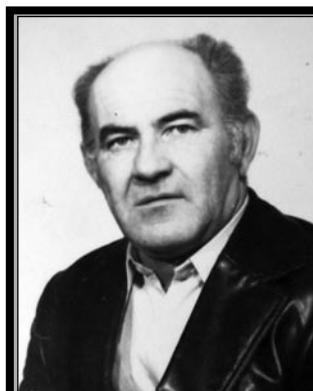

Na stolpu Gonjače

zame, porabsko mladenko, pa bo najverjetneje univerza za turizem, ampak nisem se še odločila, v katerem mestu

orožje, ki ga lahko uporabimo za spreminjanje sveta.« (Nelson Mandela)

Bernadett Domjan

**V spomin
Lajos
Kalmár
1937 –
2012**

Na konci leta 2012 smo slobaud vzeli od Lajosa Kalmára iz Varaša, steri je bilo dugo lejt člen Društva porabski slovenski penzionistov. Rad je ojdjo na slovenske programe, z ženov vred sta skurok vsigdar ojdla k slovenskim mešam tö. Naj počiva vu meri.

... DO MADŽARSKE

Stranka Jobbik dala pobudo za referendum

Predsednik stranke Jobbik Gábor Vona je prejšnji teden seznanil javnost, da bo dala stranka pobudo za referendum. Predlagali bodo, naj volivci odločajo o tem, ali naj se tistim, ki storijo težji zločin, in tudi njihovim družinam odvzame kakršnakoli socialna podpora. Izjeme naj bi bile le podpore, ki so namenjene vzgoji otrok. O tem, ali se o tem vprašanju lahko razpiše referendum, bo odločila Državna volilna komisija.

Država bi zbirala denarne vložke prebivalcev

Vlada je na zadnji seji pooblastila ministra za gospodarstvo, naj pripravi osnutek zakona, na podlagi katerega bi lahko Madžarska državna zakladnica (Magyar Államkincstár) zbirala denarne vložke državljanov. Bančni sektor to potezo vlade ocenjuje kot novi nevljudni korak v nizu ukrepov, ki so doleteli banke. Prvi v vrsti je bil t. i. krizni davek, ki so ga uvedli leta 2010 in bo – kljub obljubam, da se ukine – ostal tudi v letu 2013, drugi je bil transakcijski davek. Država del prihrankov svojih državljanov zbira s pomočjo državnih obveznic, ki prinašajo zveštim varčevalcem višji dobiček kot je inflacija, vse kaže, da bi rada gospodarila tudi z ostalimi prihranki, toda sedanja bančna zakonodaja tega ne omogoča. Banke so mnenja, da bo država s tem ogrozila posojanje denarja, kajti če ne bodo imele zadosti vlog, tudi posojil ne bo.

Upokojski pust

Društvo porabskih slovenskih upokojsencev bo imelo svojo pustno prireditev 10. februarja (na pustno) nedeljo v Slovenskem kulturnem in informativnem centru v Monoštru.

Dva sica sva nesla

Sploj dosta je gnesden že tisti Porabcov, šteri vö v Avstrijo odijo delat. Edni bola samo tak sezonsko, gda djaboke, djagode, bazonovec ali grauzdije trbej brati, dapa od leta do leta je več tisti, šteri že stalno službo majo. Prvi, šteri so že v devetdeseti lejtaj začnili odti v Avstrijo delat, že skur dvajsti lejt so tam. Tak mislim, ka na té je lüstvo vsigdar malo nevoškeno bilau, zato ka baukše slůžijo. Dapa kak te šteli, tam tō nika ne dajo za šenki, zasluženi krajcarge so tisti, ka tam dobijo. Andraš Sukič z Gorejnjoga Senika že več kak dvajsti lejt v Avstriji dela. Zaka si je tak zmislo, ka de tam delo, kakšni je biu začetek pa še od dosta vse drugoga de nam zdaj pripovejdo.

- Andraš, zaka si ti devetdesetdrugoga leta tak mislo, ka š v Avstrijo ũšo delat?

»Tistoga ipa sem ge v Varaši delo pri firmi FAÁRU, gde so tau nůtrprinesli, ka na keden samo tri dni mo delali, zato ka nej bilau dela. Dva dni bi pa v Sombotel ojdli, ranč k tauj firmi lesene plošče delat. Z ednim prijateljgom sva si te tak zmisli, ka müva tau neva delala, ka dvakrat na keden bi se v Sombotel vozila. Vej pa več bi paut koštala, kak ka bi prislůžila. Te sva tak misli, ka na tista dva dnij, tak na črno v Avstrijo va šla delo iskat. Na črno smo nin nej dobili dela, dapa najšli smo edno tašo firmo, gde so nam obečali, če nas briga, te nas uradno golvzemajo. Dapa tau se je dugo zavleklo, zato ka majuša sva tam odla pa 22. oktobra sem začno delati v Avstriji.«

- Kak dugo si delo pri firmi FAÁRU?

»S šaulo vred osem lejt, dapa gda sem ge od tistac odišo, za pet, šest lejt so go tak zaprli.«
- Gde je bila ta firma v Avstriji, kama sta delat šla s padašom?

»Ta prva firma je v Feringi bila, gde sem leto pa pau biu, zato ka je tam delo tō sfalilo.

Te vejn dva mejseca sva s padašom Kozarom vanej v lasej delala, gde sva vőžagala pa pucala. Potejm sem se glaso pri tauj firmi, gde zdaj delam, pa zdaj že prejk osemnajset lejt tam delam. Kozar je austotam, zato ka potistim so nas nazaj zvali, gda je bilau delo,

samo name so te že golvzeli sé, gde zdaj delam.«

- Kakšna firma je tau?

»Tišlarska firma, gde okna pa vhodne vrata delamo. Kauli tristau nas dela, zdaj samo v edno partiji, zato ka etašoga reda pozimi menja okna pa dvera trbej. Leko povejm, ka iz vesi (Gorenjoga Senika) že šest lidi sva vösprajla ta, gde delava, tri on, tri pa ge.«

- Kak daleč je služba kraj od daumi?

»Ta pa nazaj je šestdeset kilometrov, od dauma štirideset minut se pripelam z autonom. Že sem se vcujvzejo, ranč tak, kak če bi se v Körmend pelo.«

- Ka je razlika, če v Avstriji ali na Vogrskom delaš?

»Delo je isto, samo telko, ka že tistoga reda so baukše, bole moderne mašine meli. Mena, ka je težko bilau, ka sem nej znau nemški gučati. Gda smo papire delali, pri tejm so mena stari oča pomagali, zato ka so oni znali nemški. Gda sem vöprišo, nika drugo sem nej znau kak dober dan, dobro jutro pa tašo. Gda sem

plan vido, te sem znau, ka trbej delati, dapa če so mi pravli, ka moram delati, te sem nej znau. Sprvoga sem eške tau nej razmo, s kakšnim lesaum moran delati, būkovim, brezovim ali borovim. Bilau tak, če kakšne latoše je trbelo napravti, te sem ge nagnauk tri napravo, vsakšoga z drugoga lesa. Te s tauga so si leko parbirali, pa gvüşno ka eden je med tejm dober biu. Gda so mi že pokazali pa taraztomačali, kak se pravi būkev pa drugi lejs, te je že šlau. Zdaj že telko znam, ka pri deli me že niške ne mora odati. Pa ovak tō, ka mena trbej nemški, tel-

ko se zgůčim.«
- V Avstriji bola sigurno vze majo delo pa delovni čas kak pri nas?
»Tak mislim, ka zdaj že na Vogrskom je ranč tak, dapa gda sem začno delati, te je eške zato nej tak bilau. Tam je že te tak bilau, če je osem vör, te osem vör moraš dojobrediti. Ka pau vöre maš za obed, telko duže moraš delati, če v šesto vöri začneš delati, te do pau tretje moraš delati. Tau je doma na Vogrskom nej tak bilau.«

- Kak so na vas »Vaugre« domanji, Avstrijci gledali, gda ste tam začnili delati?

»Ka je pravica, vsepovsedik gestejo taši lidgé, šteri so bola taši čedni, štere tau pika, ka tam delaš, zaka si nej doma. Dapa, hvala baugi, tej je menje, več je tisti, šteri te pomagajo, pa leko povejm, ka že dosta je tisti kolegov, šetri so mi že padaši.«

- Ka je te, če velki snejg spadne, pa ne moreš v službo?

»Tam tašo nega, če dež de ali rdeči snejg spadne, te tō mo-

raš titi. Dobro, zdaj ge, šteri sem že več kak dvajsti lejt tam, pa kakšo nevo lo mam, te samo en telefon, pa niše nevo le nega. Samo gda si eške tak mladi, pa te si začno delati, te takšo baukša, če ne delaš, mujs moraš titi. Zato ka se brž ma zgoditi, ka ti povejo, več ti nej trbej pridti delat.«

- Kak mate vi dopust?

»Gnauk je tak, ka poleti tista dva kedna je mujs vözveti, dapa firma zato ne stane doj. Tašoga reda eden drugoga menjavamo. Nam je etak baukše, zato ka če bi cejlak dojstanili, te bi samo tistoga časa leko ũšo na dopust, etak pa zato malo odvisno od tebe tō, gda škeš, gda leko na dopust deš. Že aparila si zmišlavamo, ka gda bi šli na dopust, pa te se tak vkůpparamo, eden drugoga menjavamo.«

- Vzimi delate?

»V zimi trno nej, zato ka gda minuske skačejo, te niške ne menjava okna pa dvere. Ka mam nadure, tiste te tašoga reda vövzememo, če pa nej mamo, te se piše, pa plačo ranč tak dobimo. Gda pa več dela geste poleti, te telko duže delamo pa se tau vöpopravi.«

- Ti, ka vanej delaš, ti tam maš zavarovanje pa od tistac dobiš sledkar penzijo tō?

»Ge, če zadobim penzijo, te od tistec mo daubo, zato ka ge tam nutplačůvam. Zdaj, ka že dvajsti lejt mam, če bi več nej delo vanej, že zdaj bi mi odla penzija od tistec. Doma tak skur nika ne dobim, zato ka samo par lejt sem delo.«

- Če si betežen, te kama deš?

»Če sem betežen, te v Avstriji dem k paderi, v špitale, zato ka se ge tadržim, name samo

tisti pader leko vöspiše.«

- Ka je bilau najbola žmetno te čas, ka v Avstriji delaš?

»Mena je delo nej bilau žmetno, bola sem psihično trůden grato, zato ka tak si mogo delati sprvoga, ka si sploj nika nej razmo, ka so ti gučali. Tau je name fejt svadilo, zato ka tak si tam kak eden štumli, šteri nika ne razmej, za volo tauga sem par nauči gvüşno ka nej spau.«

- Bilau ka si kaj zapravo, gda si delo?

»Vejš ka bilau, vej pa tašo se eške tašim tō zgodij, šteri vse razmej, ka ma pravijo. Dapa za volo tauga so name nikdar nej dolazdelali, bola so se smejali. Gnauk so name pa Kozara poslali, aj demo znak, ka mo v sicvoli delati. Deva znak, tam sva vidla, ka dva fotela sta dojdjana. Müva sva tak zmišlavala ka če so že nam tau prajli, ka sicvol, te nama gvüşno ka te dva fotela naprej trbej prinesiti. Tak bilau, vsikši eden fotel vlačé pa deva nazaj naprej, gde so se drugi že tak smejali, ka so se vse za čarvau držali. Tisto mesto, kama bi müva delat mogla titi, je tō nišo tašo ime melo kak sicvol, samo müva sva nej razmila pa sva fotela naprej privlekla.«

- Če bi znauva leko začno, znauva bi tavö ũšo delat?

»Ge sem sprvoga, gda sem v Avstriji začno delati, tau pravo, če bi meni te stoj delo dau, pa polonje plače, kelko se tam slůžo, te bi doma austotam. Dapa zdaj, gda že znam gučati, padaše mam tam, dobro se počůtim, zdaj bi že bola tam austotam.«

Karči Holec

Zveza Slovencev na Madžarskem	Novice	Programi, prireditve
		
Zveza Slovencev na Madžarskem Magyarországi Szlovének Szövetsége		
Zveza Slovencev na Madžarskem Gardonyijeva 1 9970 Monošter/Szentgotthárd Telefon: 00 36 94 380 208 00 36 94 552 596 E-pošta: info@zveza.hu		
		zveza.hu

PRIPOVEJSTI VESELOGA FUDAŠA

Skur niške je nej vedo, kak se zové. Vsikši pa ga je pozno. Skur niške je nej vedo, kelko je star. Vsikši je samo vedo, ka je na toum svejti. Skur niške je nej sejo, gda je svoje fude raznok potegno. Skur niške je nej vedo, kak dolgo že igra. Niške pa je nej sneni grato, gda je začno pripovejdati svoje prpovejsti. Leko, ka so se za istino zgodile, leko pa, ka nej. Depa, vsigdar ostanejo prpovejsti veseloga fudaša.

Boben

»Tak liblene moje, dragi moji! Tou je slejgnja nouta, ka ste jo čüli vö iz moji fud. Veseli fudaš več nede fude vlejko.« Tak je povedo veseli fudaš pa tak je tö bilou.

»Vej pa ne delaj nam toga,« so skur djoukali moški.

»Veseli fudaš! Takšno neške-mo čüti,« pa so ženske že djoukale.

Depa, kak povejdano, tak je bilou. Veseli fudaš je svoje fude vküper zakačno pa je nigdar več nej v roke vzeu. Trbej prajti, ka so njemi lidge nej najbolje vörvali. Ništérni so si brodili, ka je tou kakšna njegva šala.

»Njajte, njajte! Nika ne djoučíte! Vidli te, ka je znouva vzeme v roke pa si je na rame deje. Un brezi muzike nikak ne more. Vej te vidli, eden ten den ali dva pa de se čüla njegva nouta,« so eni trno čedni bili.

Veseli fudaš pa je ostano pri svojoj rejči. Fude je dau na takšno mesto, ka ji je leko vsikši den gledó. Ji je leko vido, gda ji je škeu.

»Una je gé moja lübrica. Ne smej samo tak sama ostanoti. Ge moram njou gledati, una pa mene. Tak je tou v velkoj lübezni,« je veselo pripovejdo. Lidgé pa so se spitavali eške nika vcejlak drugoga. Neka drugoga ji je mantralo. Leko, ka se je vcejlak vömejno.

»Pa zdaj, gda več fude ne vlačiš, boš enjo svoje pripovejsti tö gučati? Vejn, nam takšno ne narediš,« so ga prosili, aj tou dun ta ne nja.

Un pa je biu tüma. Vcejlak tüma se je na raji smedjau pa si za sebe vcejlak nika drugoga brodo. Ka si je brodo, je za eden čas naprej prišlo. Eške se je nej do kraja den naredo, se je čülo. Čülo iz njegovga

rama. Kak bi nikšen vcejlak razmontejrani cug po štreki rugato. Najprva so brodili, ka veseli fudaš po rami ka vömlati, kakšne stene ali kaj takšnoga. Depa, bole so poslušali, bole se je čülo kak kakši boben. Pa je rejsan biu boben. Nej eden boben. Vcejlak takšne bobne si je küpo, kak pri redni bandaj majo.

»Ge brezi muzike ne morem. Zday se včín bobne igrati. Tou se mujs moram navčiti pa po tejn mo znouva ojdo koulakvrat igrat. Fude do tadale počivale. Ge pa tö. Na, škem prajti, že sam stari, ge pa ne morem več cejle dneve pa noči stojčki fude na sebi meti. Tak mo zday sejo pa igro, ka nej?«

Lidgé so ga gledali pa li gleda-

li. Pomalek so ga razmeli, ka njin je gučo. Pa njim je povedo eške tou tö:

»Ja, po tejm, gda se bobne navčim igrati, mo znouva čas emo za svoje pripovejsti. Do tačas pa nemam časa, ka bi emo čas za vas.«

In je tak bilou tö. Veseli fudaš se je kcuje vzeu k bobnam. Vsikši den je trenejro pa se včüü. Leko, ka se je že navčo. Ge ne vej. Leko, ka vi vejte. Vej pa pojte skrak njegovga rama pa poslušajte. Če se čüje, kak rugače, se eške vsigdar vči. Če pa bobnouv nete čüli, leko ka je nin na muziki ali pa ger koulakvrat znouva pripovejda svoje pripovejsti.

Miki Roš

SENIŠKI SNEŽAK

Foto: NVN

Kako naprej s poukom slovenščine v Monoštru?

Monošter je t. i. uradno središče Slovenskega Porabja, v mestu živi približno 600 Slovencev. Zaradi tega dejstva so se vodstvo mesta in ravnatelj šol že pred leti odločili, da zagotovijo pogoje za pouk narodnostnega slovenskega jezika v monoštrskih šolah. Danes poteka pouk slovenskega narodnostnega jezika na Zavodu združenih šol mesta Monošter v 1. in 2. razredu v okviru krožka, na razredni stopnji v 3. in 4. razredu kot učni predmet, od 5. do 8. razreda pa kot izbirni predmet v dodatnih urah.

Tudi na nedavnem sestanku, ki so se ga udeležili predstavniki DSS, pedagoške vodje monoštrskih šol, predstavnica občine in pedagoška svetovalka, so se pogovarjali o usodi pouka slovenščine na monoštrskih šolah

Na gimnaziji te institucije se v krožku uči jezik 17 dijakov, 22 pa na rednih urah.

V dveh skupinah poučujejo slovenski narodnostni jezik tudi na Srednji strokovni šoli Béla III., toda zaradi veliko učnih ur, ki jih imajo učenci, lahko šola ta pouk organizira šele popoldne.

Glede nadaljevanja pouka slovenskega narodnostnega jezika v Monoštru bi se morala upoštevati določba zakona za manjšine, ki določa, da se učenci, ki se udeležujejo pouka narodnostnega jezika, ob tem lahko odločajo še za drugi tuji jezik. Tega namreč zaradi omejenega tedenskega števila učnih ur sedaj šola ne more zagotoviti. Starši in učenci ter dijaki pa so zaradi tega vsa leta prikrajšani in se mnogo staršev slovenskega porekla rajši odloči za učenje zahodnega tujega jezika, ker menijo, da bo to njihovim otrokom bolj koristilo.

Na osnovnih šolah želimo zagotoviti vse možnosti, da bi se otroci iz slovenskih družin tudi v Monoštru lahko udeleževali pouka narodnostne slovenščine, ob tem pa imeli še zagotovljen pouk tujega jezika, ki jim po zakonu pripada.

Na Srednji strokovni šoli bi radi organizirali pouk slovenskega jezika tudi dopoldne, saj bi lahko delali bolj uspešno, ko dijaki še niso utrujeni in ne bi bilo treba delati v starostno mešanih skupinah. To bi se lahko uresničilo le v primeru, če bi dobila šola dovoljenje, da lahko organizira pouk narodnostnega jezika za manj kot 8 dijakov v skupini in v manj kot 5 urah tedensko za posamezni razred ter če bi za to delo dobili dovolj denarja. Šola načrtuje, da bi od leta 2016 na srednji ravni nadaljevala dvojezičnost, in sicer na področju gostinstva, kar DSS kot vzdrževalka dveh dvojezičnih osnovnih šol vsekakor podpira, kajti pomeni perspektivo za slovenske učence.

Izvajanje pouka narodnostne slovenščine je torej odvisno od finančnih sredstev ter optimalne zakonske podlage.

Prizadevamo si tudi za pomoč učiteljev iz matične Slovenije, in sicer najmanj za eno učiteljico asistentko, ki bi ji slovenska stran zagotovila plačo, in ki bi tedensko en dan bila na razpolago tudi učiteljem slovenskega jezika v Monoštru. Prizadevamo si tudi za gostujočega učitelja za pomoč pri pouku, pri pripravi dijakov na maturo iz slovenskega jezika in pri pripravi na jezikovni izpit. Z njuno pomočjo bi naši dijaki lahko nadaljevali svoj študij v Sloveniji, mi pa bi čez nekaj let imeli nove, kvalitetno izobražene kadre za našo manjšino na različnih področjih življenja.

Erika Koleč Kiss

